

MŰ: The Global Village. Transformations in World Life and Media in the 21st Century

SZERZŐ: L. Varga Péter

I. Kontextus

A *The Global Village* a kanadai médiatudós Marshall McLuhan posztumusz megjelent közös munkája Bruce R. Powersszel. Az 1989-ben publikált könyv McLuhan prediktív médiaelméletének betetőzése, az elektronikus kultúra, az internet jövőbeli térnyerésének átfogó víziója, egyben érzékelés- és tudatelméleti, kultúrkritikai összefoglalás a késő huszadik század emberének világban-létéről az általa használt médiumok konstitutív, világ- és szubjektumformáló potenciáljának vonatkozásában. A mediális kultúratudományok, valamint a technomédiumokra irányuló médiafilozófiai kérdések megelőlegezője, az információelmélet és a kommunikációkutatás, továbbá a hálózati kultúra antropológiai aspektusainak megalapozó műve, mely olyan kutatók munkásságát inspirálta, mint Friedrich Kittler, K. Ludwig Pfeiffer vagy Hans Ulrich Gumbrecht.

II. Tartalom

A *The Global Village* a kultúrtechnikáknak az érzékelésre és a gondolkodásra gyakorolt hatásának történeti alakulásával magyarázza a világ eltérő kultúráinak szemléletmódját. Míg a nyugati ember mindenekelőtt a vizuális térre vonatkozólag alakította gondolkodását, azaz az írásbeliség, a linearitás, a *logos*, a kauzalitás, a hierarchia és a különbség létesítő erejére alapozta kultúráját, melynek során az egy időben egy dologra történő fókusz, tehát az *alaknak* (*figure*) az *alaptól* (*ground*) való megkülönböztetése vált hangsúlyossá, addig a keleti kultúrákban az írásbeliség előtti ember akusztikus tere maradt döntő jelentőségű, melyben az egy időben történő érzéki események egyidejű befogadása és feldolgozása történik meg, vagyis az *alak* feloldódik az őt körülvevő *alapban* – a környezetben –, ily módon nem képez a szemléletben centrális tereket, illetőleg valamennyi alak azonos relevanciájú centrumként fogható fel. McLuhan és Powers az alaklélektan (*Gestaltpsychologie*) fogalmaival operálva jut arra a következtetésre, hogy a világ érzékelése és az emberi gondolkodás és információfeldolgozás mikéntje a nyugati világban az alak és a hierarchia javára a vizuális térben formálódott, mégpedig a bal agyfélteke – ily módon az individuum, valamint az individualitás – nyomatékos szerepével, míg a keleti (és az egykori törzsi) kultúrákban a jobb agyfélteke jelentősége révén továbbra is az akusztikus tér, az alak nélküli alap, a környezet maradt hangsúlyos. Előbbinek központi érzékszerve és szervező ereje a szem, utóbbinak a fül. Előbbit a linearitás, a sorrend, a kauzalitás, a logika, a következetesség és a felosztás jellemzi, utóbbit az egyidejűség, az azonnaliság, a jelenlét. A vizuális térre és a szem dominanciájára a kontinuitás és a homogenitás jellemző, míg az akusztikus térre, az „elme fülére” a diszkontinuitás és a heterogenitás. Az akusztikus tér és a fül, ily módon a jobb agyfélteke uralma az írásbeliség előtti törzsi szerveződések jellemzője volt, ahol az információ a közösségen belül úgyszólván egyszerre jelent meg és terjedt (orális kultúra), ezzel szemben a vizuális tér és a szem, ily módon a bal agyfélteke dominanciája a görög írásbeliség elterjedésével, a lejegyzés kultúrtechnikájával (továbbá Platón és Arisztotelész filozófiájával) a nyugati ember érzékelésének és gondolkodásának megalapozójává vált.

Az írásbeliség a linearitás, a szem megerősödésével járt, továbbá az orális kultúra háttérbe szorulásával (lásd Ong 2004). A nyugati világ története Platón és Arisztotelész óta a nyomtatás sík, uniform, homogén prezentációjából eredő nyelvi és nyelvészeti specializálódás története. Bár a középkori iratokat hangosan olvasták, mert a hallás és a tapintás minősége különös szerepet töltött be, Gutenberg technológiája szép lassan eliminálta az ősök fültre és érintésre helyezett hangsúlyát, szisztematizálta a nyelvet, és eladdig ismeretlen sztenderdjeit alapozta meg kiejtésnek és jelentésnek. A tipográfia létrejötte előtt nem létezett nyelvtani hiba.

McLuhan és Powers értelmezése szerint a nyugati ember – a tipográfiai ember – érzékelésében, gondolkodásmódjában az elektronikai-technológiai médiumok (amilyen a televízió, a videó vagy a komputer) huszadik század második felében történő térnyerésével ismét a jobb agyfélteke, vagyis az akusztikus tér és a fül szerepe válik dominánssá. A globális falu fogalma az információáramlás és -megosztás azonnaliságára és mindenütt jelenlétére utal, és bár a könyv születése idejében az internet és a webkettő csupán egy jövőbeli technika elgondolása lehetett, a szerzőpáros nagy pontossággal tapintott rá annak megvalósulására és szerepére. A Narcisszosz-mítoszt felidézve emlékeztetnek rá, hogy a technológiai médiumok megkettőzik az embert, önmagán kívül saját reprezentációját is belefoglalják az érzékelésbe. Miként írják, „Narcisszosz legendájának igazi értelme, hogy nem saját maga képével esett szerelembe, hanem egy látszólagos idegen arcával. Zeusz rávette, hogy belenézzen a víztükörbe, amely visszatükrözött valaki *olyat, mint ő*, de kellően különböző valakit ahhoz, hogy elbűvölő maradjon számára. A kép nem másolata volt önmagának, hanem reprezentációja. Pontosan ugyanez történik, amikor saját testi és pszichológiai működésünket a külső világba vetítjük. »Amputáljuk«, leválasztjuk magunkról ezeket, mert képtelenek vagyunk túl sokáig bámulni saját magunk baljósan valóságos playbackjét. Bizonyos mértékben a művészet funkciója biztosítani valamilyen elviselhető távolságot.” (86–87.)

A globális falu létrejötte, az információáramlás és -megosztás, valamint a technológiai médiumok emberi funkciók kiterjesztéseként és megváltoztatásaként McLuhan és Powers szerint egyszerre üdvösek és ijesztők. „Robotizmusnak”, azaz jobb agyféltekés gondolkodásnak nevezett folyamatában az ember összeköttetésben lehet a világ valamennyi pontjával, és nemcsak fogyasztóvá, hanem a javak előállítójává válhat, maga szabhatja saját képére a világot. Ugyanakkor a „robotizmus” a privát terek megszűnéséhez és a hamis információk, álhírek és propagandák világához, az „akváriumhoz” vezet, melynek során az egykori bal agyféltekés gondolkodás – a tipográfiai ember – az akusztikus térbe süllyed. A nyugati ember tehát a technológiai médiumok, azaz saját idegrendszerének kiterjesztése révén az önmagáról alkotott kép megváltozásával is szembesül.

III. Jelentőség

McLuhan és Powers munkája nem csupán médiaelméleti és szubjektumfilozófiai tekintetben jelentős és nagy hatású, de a médiumok kutatásának módszertanát tekintve is. Egy négykomponensű alakzat (tetrád) felállításával valamennyi médiumot a következők alapján lehet vizsgálni: 1. Mit emel ki és hangsúlyoz egy médium? 2. Mi az, amit elavulttá tesz egy médium? 3. Mi nyerhető vissza egy médium által, ami korábban elavulttá vált? 4. Mit tesz a médium, amikor saját határhelyzetéig ér? (Például a televízió 1, a képet és a hangot nyomtatékosítja; 2, a nyomtatott szöveget és annak olvasását háttérbe szorítja; 3, a hangot, az orális közlést ismét előtérbe helyezi; és 4, a 3D-technológiával vagy az internettel összekapcsolja szinte valamennyi érzékszervet, kiterjeszti a képi és akusztikus közlés lehetőségeit, új technológiáknak nyit utat.)

Terjedelem: 8000n

A *The Global Village*, McLuhan más munkájához hasonlóan, a mediális kultúratudományok és a médiaelmélet huszadik századi megalapozó műve. Kommunikáció- és információelméleti, valamint nyelvészeti és szemiológiai vonatkozásaival mind a kontinentális médiafilozófia (például Friedrich Kittler 1986 és 2005), mind az angol-amerikai médiaelmélet és kultúratudomány (például Jay David Bolter és Richard Grusin 2000) egyik hivatkozási pontja. A Kittler-féle technicista, precíziós materiális médiatudomány előzménye és megalapozója.

Kapcsolódó szócikkek

Cultural Studies | Intermedialitás | Közvetítés | Médium | Szóbeliség és írásbeliség

IV. Bibliográfia (max. 5 tétel)

BOLTER, Jay David – GRUSIN, Richard 2000 [1999], *Remediation. Understanding New Media*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

KITTLER, Friedrich, *Grammophon – Film – Typewriter*, Brinkmann & Bose, Berlin, 1986.

KITTLER, Friedrich, 2005 [2002]. *Optikai médiumok*, ford. KELEMEN Pál, Magyar Műhely Kiadó – Ráció Kiadó, Budapest.

MCLUHAN, Marshall 1994 [1964]. *Understanding Media. The Extensions of Man*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

ONG, Walter J. 2004. *Ramus, Method, and the Decay of Dialogue: From the Art of Discourse to the Art of Reason* (1958), The University of Chicago Press, Chicago.